

לכנות לה ולא להם שהיה לו להזכיר לשון רבים מאחר
ששנים ירדו לכל אלא לפי שהנופה היינו נסות הרוח
כנוכר וזהו רזל כל אדם שיש בו חנופה נופל לנהגם
שנאמר הוא אומר לרע טוב וכתוב לכן כאכול קש לשון אש
ונומר וכן ארץ כל מי שיש בו נסות הרוח אפילו הקניחו
להקכה שמים וארץ לא ינקה מדינה של נהגם כו' וזהו הו'
אוסרים לרע טוב ואין רע אלא הנאה שנאמר יראת ה'
שנאת רע נאה ונאון וגו' הרי ששנים החנופה ונסות הרוח
גרמזים בפסוק אחד והיינו לפי שהחנופה מצד נסות הרוח
כנוכר : וכמו שמצינו ד' חלקי הנאה וחלק המשיחמות
בה כנוכר למעלה סימן ב' כמו כן בד' כיתות אלו בכל מידה
נאסרוד' חלקים ויש בכל אחת חלק חמישי המותר בה' לה'
אמר בעל המאמר ד' כיתות אין מקבלין פני שכינ' הזכיר לשון
כיתות לרמזו שכל בעלי מידו לא כל אחת ואחת בפני עצמה
מחולקת לד' כיתות ובה למעט בכל מידה חלק חמישי
המותר בכולם :

א' החנופה נחלקת לד' כיתות לזה מצינו בגמ' ד' מאמרי'
המורים על כל אחת מן הכיתות אלו והוא

מו ש'אמרו במסכת סוטה אמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו
מז חנופה מביא אף לעולם שנאמר וחנפי לב ישימו אף' ואמר
רבי אלעזר כל אדם שיש בו חנופה אפילו עוברין שבמעי'
אמס מקללין אותו שנאמר אומר לרשע צדיק אתה יקבוחו
לאומים ואין לאום אלא עוברין שנאם ולאום מלאום יאמץ'
ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו חנופה נופל לנהגם שנאמר
הוא אומר לרע טוב כו' : ואמר רבי אלעזר כל המחנף לחבירו
לסוף נופל בידו וראייה מירמיה כו' : רמזו בד' מאמרים אלו
לד' חלקי החנופה האסורים : א' הוא המחנף לרשע מצד
שהוא שונא השם וכל העוסקין בעבודתו לפיכך שאינו
חפץ בעבודת השם כלל לפיכך הוא מחנף לרשע ומהלל
ואומר לו כשורה עשית ולא מעלת און ועל כזה נאמר עוזבי
אורה יהללו רשע ונומר : הבט נא וראה כמה רעות גורם
זה אגורם לזה שלא ינחם על רעתו בראותו מהללים אותו
ב' שגורם לו שישנה וישלש באיחלתו : ג' שגורם לאחרים
שרואין שמהללין לזה או אוהזין גם הם לילך בדרך החוה
ואלו הן המביאין אף לעולם כאצל בא רשע חרון אף בא
לעולם לפי שמרבים רעה בכל העולם וגורמין רעה להם
ולזולתם ועל כזה אמר רבי אלעזר שמביא אף לעולם : או
לפי שתופס בידו אומנתו של נחש שהתחילה באף כאצל
ד' התחילו באף כו' והנחש היתה שונא לעושי רצונו של
מקום לפיכך הסיתה את זהו לאכול מן העץ ושכחה
והללה הדבר לפניו עד אשר הכשילה בדרך שעושי אלו
החניפים שהזכרנו : וכמו שהנחש אין לו רמזאה לעולם
כאצל הכל מתרפאין לעתיד חוץ מן הנחש כמו כן אלו
המחטיא' הרבים אין מספיקין בידם לעשות תשובה ולפיכך
אין מתרפאין לעולם כענין שנאמר ותקות חנף תאכר :

וזכרנו בפה חנף ישחית רעהו שהוא משהיתו ומתשיאו
לפיכך אין מספיקין בידו לעשות תשובה כאצל כל המחטיא'
את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה וכן מנה
הרמזים מידה זו בין עשרים וארבעה דברים המעכבין את
התשובה והשעם כדי שלא יהא הוא בן ערן ותלמידו בנהגם
וזהו וחנפי לב ישימו אף ולא עוד אלא שאין תפילותם
נשמעת שנאמר לא ישועו כי אסרם : לא תועיל להם
שועה לא נאמר שבדאי שועה מועלת וולת שאין באין
לכלל שועה לפי שכן השמים יעכבוהו לעשות תשובה
וזהו לא ישועו ואין שועה אלא תשובה וכן הוא אומר
שועתי אליך ותראני ואין רמזאה אלא תשובה ערושכ

ורמז לו והוא מבואר : ב' הוא המחנף לאדם
שהוא שונא השם אלא מצד שהוא שונא בלתי
אדם וחפץ הוא להדיח עליו הרעה כדי שיהיה
וימות בעונו ולפיכך הוא אומר לו כשורה עשית
שנאמר דוברי שלום עם רועיהם ורעה בלכנס
הוא שדובר אליו שלום יהיה לך ונותן לו ברכת
ורעה בלכנס שהוא חפץ להדיח אליו הרעה וספק
תן להם כפעלם וכרום מעלליהם הוא שישלם
כפועל העובר עברה לפי שהמדת הוא כאילו הוא
עבר על העברה ההיא כמו שהוא מנע דרך החט
מחבירו כמו כן אין מספיקין בידו לעשות תשובה
הוא אומר כורה שחת בה יפול שהוא נלכד בעונם
וכן וגו' אכן אליו ישוב : ועל זה משביעין התנאים
במעי' אמו שיעדיק לוולתו וידריכם בדרך הישר
רשבע כל לשון זה יום הלידה ומה שבועה
אותו הו' צדיק ואל תהי רשע כו' וכבר נסתפקו בו
עולם שאם נגור על האדם בענינו במעי' אמו
צדיק או רשע אין ניתנת הבחירה בידו להחלי
לנמול או לעונש ובפרט הרמזם נתעורר בזה בספר
עש' : אמנם יראה שמשביעין אותו שיעדיק הו'
וידריכם בדרך ישרה ואו אולי יש תקוה שבסיבה
חטא יבא לידו כאמרם ז"ל המזכיר את הרבים אין חטא
וזהו הו' צדיק שבזמן שמוכה אחרים או אף הוא יחיה
שהרי אין חטא באלו כנוכר כדי שלא יהא הוא
ותלמידו בן ערן וכן אמרו רבותינו ז"ל משה זכה וזכר
הרבים זכור הרבים תלוי בו הוא שכן תלוי ונטי
שזכר את הרבים והוא שאין חטא בא לידו
תהא רשע הוא שלא ירשע חבריו כמו אלו הנה
שבסיבה זו אף הוא ירשע כאצל כל המחטיא' כו'
שנאמר בענין התוכחה הוכח תוכיח את עמיתך
תשא עליו חטא שבזמן שאינו מוכיחו או הוא
החטא עליו כנוכר : וזהו דא אפילו עוברין
אמס מקללין אותו ואין קללה אלא שבועה
והשבע הכהן את האשה בשבעת האלה ונומר :
וזהו וזהו שעוברין שבמעי' נשבעים על זה היינו שמ
לא לו חנפים המרשעים את זולתם : וכיון
אמר רבותינו ז"ל כל המונע הלכה מפי תלמידו
עוברין מקללין אותו שנאמר מונע בר יקבוחו
ואין לאם אלא עוברין כו' והוא מבואר בדרך זה
בר הינו מוסר התורני להוכיחו בדברי מוסר
הנקראת בר כנוכר או בר לשון תכונה ממש ע"א
תורה אין קסא : גם יתכן לפרש בדרך הנכון
מה שאמר רבי אלעזר כל המחנף לחבירו אפילו
שבמעי' אמס מקללין אותו הוא דמו לאותו
שהזכרנו הוא שמחנף לו לא משנאת עבירה
אלא משנאת אותו האיש שחפץ הוא להדיח
הרעה : כי החנופה הראשונה שהזכרנו הוא ש
לרשע מצד שהוא שונא עבדות השם כנוכר
להיות שאף על פי שאנשים צדיקים בודאי
ומקללין אותו בזה לאשר אלה בקרבו כענין
עובי תורה יהללו רשע ושוסי תורה יתגורם : מכל
אנשים אשר הם רשעים כמותו משבחין אותו בזה
הה שונאין עבדות השם כמותו על דרך עובי תורה
רשע : אבל החנופה השנייה שהזכרנו היא שאינו
עבדות השם יתברך רק שהוא שונא לאותו איש וחפץ
להדיח עליו הרעה והוא מקולל משניהם שצדיקים

וזה לכן כאכול קש לשון אש וגומר' נב כל חלי וכל
מכה אשר לא כתוב בספר הזה בענין התנופה אשר גברה
עתה בדורינו מצאה קן לה בין שאר מידות פחותות המצויות
בינינו ונתקיים אל מיום שנברה אנרופה של חנופה נתעויות
הדינין נתקלקלו המעשים ואין אחד יכול לומר להבירו
מעשי גדולים ממעשי' עוד יש חלק חמישי בענין התנופה
והוא שיותר להתניף לרשע מפני היראה כדאיתא בפירקי
רבי אלעזר אמר יעקב לעשו כה אמר עבדך יעקב אמר הקדוש
ברוך הוא ליעקב עשית קודש חול אמר לו מחניף אני לרשע
שלא ייהרגי מכאן אמרו מחניפין לרשעים בעהו מפני דרכי
שלום ואמר רבי שמעון מותר להתניף לרשעים בעהו שנ' לא
יאמר עוד לנבל נדיב ולכילי לא יאמר שוע מכלל דבעהו
שרי' אל אמר מהכא שנאמר כראות פני אלהים ותרגיני'
ולא אסרו התנופה רק במקום שיש בידו למחור ואינו
מוחה :

לשון הרע מידת מספרי לשון הרע כמו כן נחלקת
לד' חלקים רמזו ר"ל בד' מאמרים המורים

- על ד' כיתות אלו בפי' בערכין' אמר רבי יוחנן כל המספר **נז**
לשון הרע כאילו כופר בעיקר שנאמר אשר אמרו ללשונינו
גבור שפתינו אתנו מי אדון לנו' ואמר רבי יוחנן כל **נח**
המספר לשון הרע נעשים באין עליו שנאמר מלשני בסתר
רעהו אותו אצמית וכתוב התם לצמיתות וסתרנימין
לחלוטין ותנן אין בין מצורע מוסר למצורע מוחלט כו'
ב' אמר רשב"ל כל המספר לשון הרע מנדיל עונות עד לשמים **נח**
שנאמר שתי בשמים פיהם וגומר' ג' אמר רב חסדא כל **נש**
המספר לשון הרע ראוי לסקלו באבן כתיב הכא אותו
אצמית וכתוב התם צמתו בכור חיי' ד' אמר רב חסדא כל **ס**
המספר לשון הרע אמר הקבה אני והוא אין יכולין לדור
בעולם שנאמר מלשני בסתר רעהו אותו אצמית ובה עינים
ורחב לבב אותו לא אוכל אל תקרי אותו אלא אתו' רמזו
בד' מאמרים לד' חלקי לשון הרע האסורין' א' המספר
לשון הרע כשאין בו והרי הוא אף בכלל מספרי שקרים
ולפיכך הוא כאילו כופר בעיקר כאשר יתבאר לפנינו'
ועל כזה אר"ל שהמספר לשון הרע נעשים באין עליו' כלומר **סא**
שאותו הגע שרצה ליתן כחבירו ולפסול אותו בו' יבא
עליו שיחשדו אותו הכריות בזה ויאמרו שהמס' שבו הוא
אומר לחבירו עד כל הפוסל במזמו פוסל' וכן הוא אומר
ואיש כי יתן מוס בעמיתו כאשר עשה כן יתן בו הוא בזמן
שפוסלו באיזו מוס כלומר באיזו שם דע או כאשר עשה כן
יתן בו שבוודאי אותו המוס בו בעצמו הוא עד כל הפוסל
פסול' וכן אר"ל החושד בכשרים לוקה בגופו שנאמר והן **סב**
לא יאמינו בי ונליא קמיה הקדוש ברוך הוא דמהימני ישראל
כו' ממאי דלקה שנאמר ויוציא את ידו והנה מצורעת כשלג
אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה אין סופך להאמין שנאמר
יען לא האמנתם בי' מאמר זה כולל שני ענינים א' הענין
שהוכרנו שהפוסל אר"ל חבירו באיזו מוס או הוא בעצמו
נפסל באותו מוס' וזה שחושד בכשרים לוקה בגופו
היינו שבגופו ניכר אותו חשד שלסוף יהיה הוא בעצמו
נכשל באותו מוס כענין משה שאמר והן לא יאמינו לו
ולסוף כתיב עליו יען אשר לא האמנתם בי' ב' הוא פשוטו
של ענין שהחושד בכשרים נעשים ממש באין עליו כמו
שנאמר אצל משה והנה מצורעת כשלג' ונראה לומר שמה
שהיד נלקית יותר משאר האברים נוכל לומר שהיד רמז
ללשון עד אהל מות וחיים ביד לשון וכי יש יד ללשון
אלא מה היד ממית אף הלשון ממית כו' והוא מבואר
למבין' יתבאר מזה שנגעים ממש באין על המספר לשון
הרע E iii ד

מקללין אותו כי לא יתכן הדרך ההוא ואף הרשעים גמורין
מקללין אותו בזה שהרי הוא אינו חפץ להרשע כמותם
לשנוא עבודת השם רק שהוא חפץ להדיח עליהם הרעה
כנוכר' וזהו אפילו עוברין שבמע' אמס מקללין אותו
עוברים הם הרשעים הנקראים עוברים עד שנאמר לא
עליכם כל עוברי דרך ודרשו ר"ל לא תהא כצרה זו לכל
עוברים על דת' במע' אמס עד שנאמר וזו רשעים מרחם
שהרשעים אף במע' אמס מרשיעים ודבר זה אנו למידין
מהריון של רבקה שנאמר שם ויתרצצו הכנים ודרשו ר"ל
עוברת על פתחי עבודת אלילים או עשו מפרנס לצאת עד
זו רשעים מרחם' וזהו שלמד ר"ל גזירה שזה מהריון של
רבקה כתיב הכא יקבוהו לאוס וכתוב התם ולאוס מלאוס
יאכץ ולאוס הוא לשון מלכות והוא רמז לרשעים ההולכים
בעצת היצור הנקרא מלך והוא מבואר למבין בדקדוק
קטון' ולזה אר"ל עד היכן תוכחה רב אומר עד הכאה
ושמאל אמר עד קללה' בן עזאי אומר עד נויפה' רצו
בזה עד היכן מניע עונש של מי שיכול להוכיח ואינו מוכיח
רק הוא מחניף לו כאלו החניפים שהוכרנו' רב אומר עד
הכאה הוא שמביא אף לעולם שנאמר לשוא היכתי אתכם
מוסר לא לקחו' ושמאל אמר עד קללה הוא שהכל מקללין
אותו אפילו עוברין שבמע' אמס' בן עזאי אומר עד נויפה
עד שאמר ר"ל נופל לנהנם וזהו עד נויפה עד שנאמר אלה
יעמדו לחרפות וכתוב יבושו רשעים וגומר' או עד נויפה
רמז שבזמן שהתנופה מצויה בעולם או הכריות מרוחקין
מהשכינה ומגורין כנדה כאלל כל עדה שיש בה חנופה
מאוסה כנדה שנאמר ועדת חנף גלמוד מאי משמע לשון
גלמוד גולה דא מבעלה והוא מהקדוש ברוך הוא שנאמר
כי בועלייך עושייך וגומר ובדרך זה אר"ל כל עדה שיש בה
חנופה לסוף גולה שנאמר ועדת חנף גלמוד וכתוב ואני שכולה
וגלמודה גולה וסורה והוא שגולה מבעלה היינו מהקדוש
ברוך הוא שמרחק החניפים עד כי לא לפני חנף יבא והוא
מבואר למבין' ה' הוא המחניף לרשע כדי ליהנות ממנו
כדי שיתן לו שוחד שיסכים עמו ויאמר לו כשורה עשית
ועל כזה אמר רבי אלעזר לסוף שהוא נופל לידו כלומר
שלסוף יצטרך לו והוא לידו היינו למונתו עד פותח את ידך
וגומר' ועל כזה אר"ל כל המחניף לחבירו לשום כבוד לסוף
נפטר ממנו בקלון היינו שיכבדו ויתן לו לסוף נפטר ברעב
שיצטרך לו והוא לקלון ואין קלון אלא רעב שנאמר ולא
תקחו עוד חרפת רעב בגוים' הד' הוא המחניף לרשע מצד
שהוא חס על כבודו כי יראה הוא יבושה ויאמר לו טול קורה
מבין עיניך והוא מצד גאוותו לפיכך נופל לנהנם עד זר יהיר
לץ שמו עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גהנם כו' והוא
שנאמר מצדיקי רשע עקב שוחד כלומר שהשוחד שרוצה
לקבל ממנו הוא בעקב רמז לכבוד שגם לעמת זה ינהג
הרשע בו כבוד עד עקב עונה וכתוב ולפני כבוד עונה'
וצדקת צדיקים יסירו ממנו הוא שמתירא פן יאמר לו טול
קורה ויסיר ממנו צדקת צדיקים לכן כאכול קש וגומר והוא
הפסוק שמביא רבי אלעזר לעיל המתחיל הוי אומרים לרע
שוב וגומר' או נוכל לומר בהפך זה שהמחניף לרשע לשום
כבוד שיכבדו לסוף נפטר ממנו בקלון מידה כנגד מידה
ולפיכך הוא נופל בידו לסוף ואין חרפה גדולה מזו והמחניף
לרשע כדי ליהנות ממנו הוא חנופל לנהנם שנאמר מצדיקי
רשע עקב שוחד כלומר בשביל השוחד שיקבל ממנו ועל
כזה נאמר כי השוחד יעור ואר"ל שמעוררו לעתיד לבא
שנאמר כי עין בעין יראו בשב ציון והלוקחין שוחד כזה לא
יראו בשובה את שבות עמו כי יהיה מן העומדין לחרפות